2024/2476

20.9.2024

KOMISJONI SOOVITUS (EL) 2024/2476,

13. september 2024,

milles esitatakse suunised Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 29 tõlgendamiseks seoses energiateenustega

EUROOPA KOMISJON,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artiklit 292,

ning arvestades järgmist:

(1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2012/27/EL ([1]) seati liidu tasandil 2030. aasta põhieesmärgiks vähemalt 32,5 % energiasääst.

(2) 13. septembril 2023 võeti vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/1791 ([2]). Sellega sõnastati uuesti direktiiv 2012/27/EL, jättes osa sätteid muutmata ning kehtestades samas ka uusi nõudeid. Eelkõige seati selles 2030. aastaks märkimisväärselt kõrgemad energiatõhususe eesmärgid, sealhulgas energiateenuste puhul.

(3) Direktiiviga (EL) 2023/1791 edendatakse energiateenuste arendamist ja eelkõige energiatõhususe lepingute kasutuselevõttu. Energiatõhususe lepingus tagab teenuseosutaja lepinguperioodi jooksul saavutatava energiasäästu, samas kui energiateenuse saaja väldib investeerimiskulusid, kasutades osa energiasäästu rahalisest väärtusest investeeringu täielikuks või osaliseks tagasimaksmiseks. Sellised lepingud suurendavad seeläbi turu usaldust energiatõhususse tehtavate investeeringute vastu, tagades nende tulemuslikkuse. See saab aidata ligi meelitada erakapitali, mis on liidu hoonete renoveerimise määra suurendamise võti, tuua turule oskusteavet ja luua uuenduslikke ärimudeleid.

(4) Liikmesriigid peavad jõustama direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 29 järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid 11. oktoobriks 2025. Uuesti sõnastatud energiatõhususe direktiivi täielik ülevõtmine ja tulemuslik rakendamine on vajalik, kui EL tahab saavutada oma 2030. aasta energiatõhususe eesmärgid.

(5) Liikmesriigid võivad oma äranägemisel valida energiateenustega seotud nõuete ülevõtmise ja rakendamise viisi, mis vastab kõige paremini nende riigi oludele. Sellega seoses oleks soovitatav tõlgendada direktiivi (EL) 2023/1791 asjakohaseid sätteid järjepidevalt, mis aitaks liikmesriikides ülevõtmismeetmete ettevalmistamisel direktiivi (EL) 2023/1791 ühtselt mõista,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA SOOVITUSE:

Liikmesriigid peaksid direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 29 [nõuete] siseriiklikku õigusesse ülevõtmisel järgima käesoleva soovituse lisas esitatud tõlgendamissuuniseid.

([1]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/27/EL, milles käsitletakse energiatõhusust, muudetakse direktiive 2009/125/EÜ ja 2010/30/EL ning tunnistatakse kehtetuks direktiivid 2004/8/EÜ ja 2006/32/EÜ (ELT L 315, 14.11.2012, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2012/27/oj).

([2]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. septembri 2023. aasta direktiiv (EL) 2023/1791, mis käsitleb energiatõhusust ja millega muudetakse määrust (EL) 2023/955 (ELT L 231, 20.9.2023, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/1791/oj).

Brüssel, 13. september 2024

Komisjoni nimel
komisjoni liige
Kadri SIMSON

LISA

1. **SISSEJUHATUS**

Käesolevates suunistes antakse liikmesriikidele juhiseid selle kohta, kuidas tõlgendada direktiivi (EL) 2023/1791 artiklit 29 selle ülevõtmisel oma siseriiklikku õigusesse. Võrreldes direktiiviga 2012/27/EL on direktiiviga (EL) 2023/1791 tõhustatud meetmeid, mis on seotud energiateenuste turu arengu toetamisega liikmesriikides.

Liidu õigusaktide õiguslikult siduva tõlgendamise ainupädevus on siiski Euroopa Liidu Kohtul.

2. **ÕIGUSLIK JA POLIITILINE KONTEKST**

Direktiivis (EL) 2023/1791 on tunnistatud olulist rolli, mida energiateenused võivad etendada energiatõhususe suurendamisel ja CO_2 heite vähendamisel. Energiateenuste abil on võimalik koondada kolmandate isikute, tavaliselt spetsialiseerunud energiateenuse osutajate tehnilist ja finantssuutlikkust, et saavutada energia- ja finantssäästu kulutõhusal viisil energiatõhususe suurendamise kaudu energiatarbija ruumides. Energiateenustest võib olla abi eriti siis, kui tarbija jaoks on energiatõhususe meetmete iseseisev rakendamine mis tahes põhjusel keeruline või isegi võimatu.

Viimastele aastakümnetele on iseloomulik liikmesriikide energiateenuste eri vormide suur mitmekesisus ([1]). Energiateenuste määratlus direktiivis (EL) 2023/1791 on väga lai, hõlmates kõiki eri vorme. Energiatõhususe lepinguid võib pidada spetsiaalseks ja eriti terviklikuks energiateenuse vormiks. Energiatõhususe lepingute kasutamisel energiatõhususe suurendamise tõhusa viisina on kolm peamist eelist: energiatõhususe suurendamisse tehtavaid investeeringuid rahastatakse otse energiasäästust;

— teatavatel tingimustel tagab energiasäästu ja kulude kokkuhoiu teenuseosutaja, kes võtab enda kanda ehitustööde ja tehnoloogia tulemuslikkusega seotud riskid;

— teenuseosutajal on põhjalikud eksperditeadmised tehniliste ja/või rahastamislahenduste optimaalseks valikuks.

Artiklil 29 on kaks eesmärki: hõlbustada energiateenuste turu arengut, luues turuosalistele (1) soodsad tingimused ja edendada energiateenuste kasutuselevõttu avalikus sektoris. Viimasel juhul järgitakse direktiivi (EL) 2023/1791 loogikat, millega antakse avalikule sektorile juhtiv roll energiatõhususe valdkonnas. Avaliku sektori asutuste hoonete renoveerimisel energiatõhususe lepingute kasutamise nõude eesmärk on luua koostoime artikli 6 asjakohaste sätetega ja võimaldada nende täitmist kohapeal.

Artiklit 29 tuleb tõlgendada koostoimes direktiivi (EL) 2023/1791 järgmiste artiklitega:

— artiklid 5, 6 ja 7: energiateenused ja energiatõhususe lepingud on eriti sobivad energiatõhususe suurendamiseks avalikus sektoris. Teenuseosutajate põhjalikud eksperditeadmised ja tagatud toimivus tagavad investeeringute tulemuslikkuse. Võimalus, et kolmandad isikud rahastavad investeeringukulusid energiasäästu kaudu, võimaldab projekte ellu viia isegi siis, kui avaliku sektori vahendid on ebapiisavad, samas kui energiatõhususe lepingute bilansivälise käsitlemise võimalus võimaldab hoida avaliku sektori raamatupidamisarvestust tasakaalus. Neil põhjustel on direktiiviga (EL) 2023/1791 loodud koostoime energiateenuseid käsitlevate asjakohaste sätete ja avaliku sektori juhtiva rolli vahel energiatõhususe valdkonnas. Eelkõige keskendutakse artikli 29 lõigetes 4 ja 5 sellele, et avaliku sektori asutused võtaksid kasutusele energiatõhususe lepingud suurte hoonete renoveerimiseks, mis on seotud artiklites 5 ja 6 sätestatud kohustustega. Peale selle nõutakse artikli 7 lõigetes 7 ja 8, et riigihankemenetlused võimaldaksid kasutada energiatõhususe lepinguid ja kolmandate isikute rahastamismehhanisme ning et kõrvaldatakse regulatiivsed ja mitteregulatiivsed tõkked, mis võivad sellist kasutamist takistada. Lisaks peavad liikmesriigid tagama, et avaliku sektori hankijad ja võrgustiku sektori hankijad hindavad, kas olulise energia osakaaluga teenuslepingute hangete puhul oleks võimalik kasutada energiatõhususe lepinguid;

([1]) Täiendav teave on esitatud aadressil https://e3p.jrc.ec.europa.eu/node/190 ja aruandes: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC118815.

— artiklid 8, 9 ja 10: energiatõhususkohustuste süsteemi alusel saavad energiateenuse osutajad tõhusalt edendada energiatõhususe turgude arengut, tagades vastutasuks energiatõhususe suurendamise eest valgete sertifikaatide pakkumise. Selliseid valgeid sertifikaate saavad osta energiatõhususkohustuste süsteemi poolt kohustatud isikud, et täita oma kohustust tagada igal aastal lõppkasutuse energiasääst;

— artikkel 11: artikli 11 lõikega 10 on ettevõtjad, kellel on pikaajaline energiatõhususe leping, vabastatud kohustusest läbida energiaaudit või luua energiajuhtimissüsteem, tingimusel et energiatõhususe leping hõlmab energiajuhtimissüsteemi vajalikke elemente ja et leping vastab XV lisas esitatud nõuetele. Lisaks aitavad energiateenuste arendamisele kaasa sätted, milles keskendutakse energiaauditite soovituste rakendamisele ja energiaauditite andmete avalikustamisele. Artikli 11 lõikes 5 on sätestatud, et energiaauditid ei sisalda tingimusi, mis ei lase audititulemusi edastada mis tahes kvalifitseeritud või akrediteeritud energiateenuseosutajale, tingimusel et tarbija sellele vastu ei ole.

3. **DIREKTIIVI (EL) 2023/1791 MÕISTED**

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 29 tõlgendamisel on kõige asjakohasemad artikli 2 punktides 11, 29 ja 33 sätestatud järgmiste mõistete määratlused:

Energiateenus

„energiateenus“ – füüsiline kasu, teenus või kaup, mis saadakse energia kombineerimisel energiatõhusa tehnoloogiaga või tegevusega, mis võib hõlmata teenuse osutamiseks vajalikke toiminguid, hooldust ja kontrolli, mida tehakse lepingu alusel ja mille puhul on tõestatud, et tavaolukorras viib see kontrollitava ja mõõdetava või hinnatava energiatõhususe paranemiseni või primaarenergia säästmiseni;

Energiateenuseosutaja

„energiateenuseosutaja“ – füüsiline või juriidiline isik, kes tarnib energiateenused või muud energiatõhususe parandamise meetmed lõpptarbija seadmesse või ruumidesse;

Energiatõhususe leping

„energiatõhususe leping“ – kasusaaja ja energiatõhususe parandamise meetme osutaja vaheline lepinguline kokkulepe, mida kontrollitakse ja jälgitakse kogu lepingu kehtivuse aja jooksul ning mille alusel makstakse nimetatud meetmesse tehtud investeeringute (töö, tarnimine või teenus) eest sõltuvalt lepingus kokku lepitud energiatõhususe parandamise tasemest või muust kokkulepitud energiatõhususe kriteeriumist, näiteks rahalisest säästust;

Mõistet „ESCO“ ei ole artiklis 2 määratletud, kuid direktiivi (EL) 2023/1791 (ingliskeelse teksti) mitmes sättes ja põhjenduses viidatakse energiateenuse ettevõtjale lühendiga „ESCO“, mida käsitatakse üldiselt energiateenuse ettevõtja lühendina. Seda arusaama toetab (ingliskeelse teksti) põhjendus 46, milles on esitatud täistermin *energy service companies* (energiateenuse ettevõtjad) ja lisatud sulgudes selle lühend *(ESCOs)*“.

4. **ARTIKLI 29 KOHASED KOHUSTUSED**

Artiklis 29 on sätestatud, et liikmesriigid peavad rakendama valitud arvu poliitikameetmeid, millega edendatakse energiateenuste kasutamist kõigi sektorite energiatarbijate hulgas.

Kuna energiateenuste määratlus direktiivis (EL) 2023/1791 on väga lai, hõlmab see kõiki Euroopa turul osutatavate energiateenuste eri vorme.

Artikli 29 sätted, mida liikmesriigid peavad rakendama, on loetletud tabelis 1.

Tabel 1

Ülevaade artikli 29 sätetest, mida liikmesriigid peavad rakendama.

	Sätte eesmärk		
Liikmesriigid...	Energiateenuste turgusid soodustava raamistiku loomine	Energiateenuste laialdasem ja parem kasutamine avaliku sektori asutuste poolt	Energiateenustele juurdepääsu tõkete kõrvaldamine
... edendavad ja toetavad järgmist / teavitad järgmisest...	energiateenuse lepingud, millel on täitmise tagamise klauslid [lõike 1 punkt a] finantsinstrumendid energiateenuste projektide toetamiseks [lõike 1 punkt b] kvalifitseeritud ja/või sertifitseeritud energiateenuse osutajate loetelu [lõike 1 punkt c ja lõige 3] mõõtmis- ja kontrollimeetodid ning kvaliteedi tagamise kavad [lõike 1 punkt d] kontaktpunktid [lõike 6 punkt a]	näidislepingud, mis võtavad arvesse Eurostati suuniseid [lõike 5 punkt a] energiatõhususe lepingute sõlmimise parimad tavad [lõike 5 punkt b] rakendatud ja käimasolevate energiatõhususe lepingute projektide andmebaas [lõige 5, punkt c]	regulatiivsete ja mitteregulatiivsete tõkete kõrvaldamine [lõike 6 punkt b]
... julgustavad järgmist...	kvaliteedimärgiste väljatöötamine [lõige 2]		
...tagavad järgmise...	nõuandvate organite ja sõltumatute turuvahendajate loomine [lõike 6 punkt c]	energiatõhususe lepingute kasutamine suurte hoonete renoveerimiseks, kui see on tehniliselt ja majanduslikult teostatav [lõige 4] mitteeluhoonete renoveerimisel tulemuspõhiste energiateenuste kasutamise teostatavuse hindamine [lõige 4]	energiatarnijate, jaotusvõrguettevõtjate ja energia jaemüügiettevõtjate hoidumine igasugusest takistavast tegevusest [lõige 8]
…võivad teha järgmist…		julgustada kombineerima energiatõhususe lepinguid laiendatud energiateenustega [lõige 4]	luua individuaalsed mehhanismid või määrata ombudsmani vaidluste tõhusaks kohtuväliseks lahendamiseks [lõige 7]

4.1. **Energiateenuste turgusid soodustava raamistiku loomisega seotud kohustused**

Enamik artikli 29 nõudeid on seotud poliitikameetmetega, mille eesmärk on suurendada turu läbipaistvust ja hõlbustada võimalike energiatarbijate juurdepääsu energiateenustele, kõrvaldades samal ajal energiateenuste turu arengut takistavad tõkked ([2]). Lõikes 1 rõhutatakse, et parem juurdepääs turuteabele on eriti oluline, et väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad (VKEd) saaksid energiateenuste pakkumusi vastu võtta ([3]). Lisaks on artikli 29 lõikes 5 sätestatud täiendavad meetmed konkreetselt avaliku sektori jaoks (vt käesolevate suuniste punkt 4.2).

4.1.1. *Tõhusad teavitamis- ja levitamismeetmed*

4.1.1.1. Õigusraamistik

Artikli 29 lõigete 1, 3 ja 6 kohaselt peavad liikmesriigid tegema teabe energiateenuse lepingute, finantsinstrumentide, kvalifitseeritud või sertifitseeritud energiateenuse osutajate, mõõtmis- ja kontrollimeetodite, nõuandvate organite ja kvaliteedimärgiste kohta hõlpsasti kättesaadavaks spetsiaalsete veebisaitide, suuniste või käsiraamatute kaudu.

4.1.1.2. Suunised

Nende sätete tõhususe suurendamiseks võiks kavandada täiendavaid poliitikameetmeid, mis hõlbustavad sihtrühmade juurdepääsu sellele teabele, kui nad tegelikult otsustavad energiasäästu investeeringute tegemise üle. Sellised meetmed võivad hõlmata näiteks järgmist:

— meetmed, mis seovad **energiateenuseid käsitleva teabe otse energiaauditite**ga. Sellise teabe võiks lisada auditiaruande vormile. Lisaks võiks auditiaruanne sisaldada teavet kvalifitseeritud või sertifitseeritud energiateenuse osutajate ja nõustamisteenuste kohta;

— samuti võiks artiklis 11 sätestatud kohustusega hõlmamata sektorites tehtavate energiaauditite riiklike toetuskavade puhul seada üheks rahastamistingimuseks **kohustusliku teabe andmise energiateenuste kasutamise võimaluse kohta**;

— **elamusektori puhul** võiksid energianõustamiskeskused, näiteks ühtsed kontaktpunktid, lõimida oma nõustamisteenustesse üha enam teavet energiateenuste kohta.

4.1.2. *Spetsiaalsed hõlbustamis- ja nõustamisteenused*

4.1.2.1. Õigusraamistik

Võrreldes direktiiviga 2012/27/EL on direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 29 lõike 6 punktiga c tugevdatud liikmesriikidele esitatavat nõuet luua ja edendada nõuandvaid organeid ja sõltumatuid turuvahendajaid, et stimuleerida energiateenuste turgude arengut.

Nõuandvad organid ja sõltumatud turuvahendajad saaksid hõlbustada energiateenuste kasutamist, näiteks võiksid nad välja töötada rakendusmudeleid või pakkuda abi hankemenetluste ettevalmistamisel ja läbiviimisel ([4]).

([2]) Loetelu tõkete näidetest on esitatud siin: https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.04.023

([3]) Turu vähest läbipaistvust peetakse üldiselt üheks peamiseks takistuseks energiateenuste arendamisel liikmesriikides. ELi projekti „QualitEE“ raames 2019. aastal korraldatud uuringus märkis 55 % vastanutest, et peamised takistused, mis ei võimalda klientidel energiatõhususe lepinguid kasutada, on kontseptsiooni keerukus ja teabe puudumine. Need tulemused on sarnased energiavarustuse turu omadega, mille korral 52 % vastanutest märkis, et teabe puudumine on peamine turu arendamise takistus (QualitEE-Project, Driving Investment in Energy Efficiency Services Through Quality Assurance, lõpparuanne, detsember 2020). Uuring hõlmab järgmiste riikide tulemusi: Austria, Belgia, Bulgaaria, Hispaania, Itaalia, Kreeka, Läti, Madalmaad, Portugal, Prantsusmaa, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi Vabariik ja Ühendkuningriik.

([4]) Bleyl J. W. *et al*., 2014a: „ESCo Project and Market Development: A Role for “Facilitators” to Play, Including national perspectives of Task 16 experts“, IEA DSM Task 16.

Artikli 29 lõike 6 punktis c sätestatud nõue põhineb Teadusuuringute Ühiskeskuse viimases aruandes ([5]) kinnitust leidnud tähelepanekul, et nendes liikmesriikides või turusegmentides, kus energiatõhususe hõlbustamise teenused on hästi välja kujunenud ja kergesti kättesaadavad, on energiateenuste turg rohkem arenenud ([6]).

4.1.2.2. Suunised

Järgnevalt on esitatud näited selle kohta, kuidas liikmesriigid saaksid täita nõuet luua ja edendada nõuandvaid organeid ja sõltumatuid turuvahendajaid:

— energiateenuste nõustamiskeskuste loomine, laiendades **olemasolevate energiaagentuuride või ühtsete kontaktpunktide ülesandeid** ([7]);

— **projektide arendamiseks toetuste andmine selliste vahendusteenuste puhul**, millega toetatakse konkreetsete energiateenuste projektide väljatöötamist, sealhulgas hankedokumentide koostamiseks, pakkumismenetluse järelevalveks või projekti rakendamise jälgimiseks ([8]) kooskõlas kohaldatavate riigiabi eeskirjadega;

— **avaliku sektori jaoks spetsiaalsete nõustamisprogrammide loomine:** Need programmid võivad olla väga tõhusad, eriti omavalitsuste tasandil, kus paljudel otsusetegijatel ei ole piisavalt teadmisi energiateenuste projektide arendamise ja rakendamise kohta. Samuti on enamikul piirkonna tasandi haldusasutustel ja keskvalitsustel hädasti vaja nõu energiateenuste praktilise rakendamise kohta ([9]).

4.1.3. *Kvalifikatsioon, kvaliteedi tagamine ja sertifitseerimine*

4.1.3.1. Õigusraamistik

Artikli 29 lõikes 2 on sätestatud, et liikmesriigid julgustavad vajaduse korral Euroopa või rahvusvahelistel standarditel põhinevate kvaliteedimärgiste väljatöötamist ([10]).

Lisaks peavad liikmesriigid artikli 29 lõike 3 kohaselt levitama teavet kvalifitseeritud energiateenuse osutajate kohta, tehes üldsusele kättesaadavaks loetelu olemasolevatest energiateenuse osutajatest, kes on kvalifitseeritud või sertifitseeritud, ja teabe nende kvalifikatsiooni või sertifitseerimise kohta kooskõlas direktiivi (EL) 2023/1791 artikliga 28, ning ajakohastades seda korrapäraselt. Teise võimalusena võivad liikmesriigid luua liidese, mille abil energiateenuse osutajad saavad sellist teavet ise esitada.

([5]) https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC133984.

([6]) Seda, kui oluline on lihtne juurdepääs energiatõhususe hõlbustamise teenustele energiateenuste turgude arengu seisukohast, kinnitavad mitme ELi riigi (nt Austria, Hispaania, Saksamaa, Sloveenia ja Tšehhi Vabariigi) kogemused. Praegu tegutsevad turukorraldajana peamiselt piirkondliku, kohaliku ja riikliku tasandi energiaagentuurid ning väikesed energiatõhususe nõustajad, energiaauditi ettevõtted või mõned õigusnõustajad, kes pakuvad osa oma teenustest koostöös kogenud energiateenuste konsultantidega.

([7]) Lisateavet saate järgmiselt veebisaidilt: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC124675.

([8]) ELENA programm on näidanud, et tehnilise abi toetused vahendusteenustele on hea vahend projekti arendamise takistustuste ületamiseks, mis on investeerimiseelses etapis eriti kriitilise tähtsusega. Seega soovitatakse liikmesriikidel ELENA programmi lähenemisviisi korrata. Üksikasjalikud suunised rahastamisvahendite ja tehnilise abi kohta, mida liikmesriigid peavad tagama, on esitatud artiklit 30 käsitlevas soovituses (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023H01553).

([9]) ning 5) avaliku sektori asutuste rolli kohta energiateenuste turgude stimuleerimisel liikmesriikides.

([10]) Kõige asjakohasemad standardid, mis on seotud energiateenuste ja energiateenuste osutajate kvaliteedi tagamise ja kvalifitseerimisega, on järgmised: EN 17669:2022 (Energy Performance Contracts - Minimum requirements); IPMVP (rahvusvaheline jõudluse mõõtmise ja kontrollimise protokoll) ja ISO 50046 (energiasäästu mõõtmine ja kontrollimine); EN 16247–1 ja ISO 50002 (energiaauditi kvaliteedistandardid).

Nendes sätetes käsitletakse täheldatud takistust, mis seisneb usalduse puudumises energiateenuste tõhususe vastu ([11]). Paljud energiatarbijad ei usalda ikka veel energiateenuste kohta antavaid lubadusi, kuid ei soovi või ei suuda ise investeerida majanduslikult teostatavate energiatõhususe meetmete rakendamisse.

4.1.3.2. Suunised

Kuigi artikli 29 lõigete 2 ja 3 nõuded sisaldusid juba direktiivi 2012/27/EL artiklis 18, puuduvad energiateenuste kvaliteedimärgiseid peaaegu täielikult. Mis puutub olemasolevatesse kvaliteedimärgistesse, siis on energiatarbijate ja -pakkujate teadlikkus neist väike ([12]).

Kvaliteedimärgiste väljatöötamise ja eduka kasutamise tagamiseks turul võiksid liikmesriigid kaaluda mitmesuguste meetmete rakendamist, mis sisaldavad eelkõige järgmisi elemente:

— **riikliku platvormi loomine**, kus kõik asjaomased sidusrühmad saavad teha koostööd, et luua energiateenuste riiklik kvaliteedi tagamise süsteem või kvaliteedimärgis. Kuna paljudes liikmesriikides ei ole energiateenuse osutajad teinud piisavalt ettevalmistusi ega oma tegevust korraldanud, et neil oleks eraldi võimalik tõhusad energiateenuste kvaliteedi tagamise kavad välja töötada, peaksid ametiasutused kaaluma juhtrolli võtmist, näiteks energiaagentuuride kaudu. Olenemata sellest, kas kavad on kehtestanud sektor ise või loonud avaliku sektori asutused, et tagada usaldusväärsus ja turu usaldus, peaksid asjaomased asutused neid igal juhul kontrollima, tunnustama ja edendama;

— **energiateenuste tehniliste kvaliteedikriteeriumide** väljatöötamise toetamine. Kuigi ekspertidel on ühine arusaam peamistest elementidest, mis määravad kindlaks energiateenuste projektide kvaliteedi, ei ole kõik need elemendid ilmselgelt iga turusegmendi jaoks kõigis liikmesriikides võrdselt olulised. Seetõttu võiks iga liikmesriik määrata kindlaks energiateenuste kvaliteedikriteeriumid, kaasates kõik asjaomased turu sidusrühmad ja võttes arvesse kohaldatavaid Euroopa või rahvusvahelisi standardeid, nagu EN 17669:2022 (Energy Performance Contracts - Minimum requirements); IPMVP (rahvusvaheline jõudluse mõõtmise ja kontrollimise protokoll) ja ISO 50046 (energiasäästu mõõtmine ja kontrollimine). Liikmesriigid võivad teha koostööd ja saada toetust sihtotstarbelistest ELi rahastatavatest projektidest, et vahetada häid tavasid ja määrata kindlaks ühised kvaliteedikriteeriumid ([13]). Kvaliteedikriteeriumid aitavad kujundada energiateenuse osutaja ja energiatarbija vahelist suhet, vähendades seega tehingukulusid ja projekti ebaõnnestumise riski;

— **teenuste kvaliteedi parandamine.** Põhimõtteliselt võib kvaliteedimärgis viidata energiateenustele või energiateenuse osutajatele. Energiateenuse osutaja tehnilist suutlikkust saab tõendada piisava arvu kvaliteetsete võrdlusprojektidega, mida hinnatakse kindlaksmääratud tehniliste kvaliteedikriteeriumide alusel. Siiski on oluline, et riiklike märgistussüsteemidega ei takistataks teistest liikmesriikidest pärit teenuseosutajate turule sisenemist. Sel põhjusel tuleks juhul, kui kvaliteedimärgis muutub teenuse osutamise tingimuseks, tunnustada teises liikmesriigis välja antud märgiseid, kui see on asjakohane, kooskõlas teenuseid käsitlevate kohaldatavate liidu õigusaktidega, kui need põhinevad samaväärsetel või ühistel kvaliteedikriteeriumidel, sealhulgas punktis b loetletud Euroopa standarditest tulenevatel kriteeriumidel;

([11]) 2019. aastal projekti „QualitEE“ raames läbi viidud uuring näitab, et 55 % sidusrühmadest peab energiatõhususe lepingute praktilisel kohaldamisel peamiseks takistuseks usalduse puudumist energiatõhususe teenuste sektori vastu. Sama uuringu kohaselt olid enamik vastajaid arvamusel, et lisateave ja teenuste parem kvaliteet võiksid suurendada kliendi usaldust ja seega nõudlust. Küsitletud sidusrühmad üldiselt toetasid mõtet, et teenuseosutajate suhtes puuduva usalduse ja tarbijate vähese nõudluse suurendamiseks tuleks töötada välja kvaliteedi tagamise süsteemid ja neid rakendada. (QualitEE-Project, Driving Investment in Energy Efficiency Services Through Quality Assurance, lõpparuanne, detsember 2020.) Uuring hõlmab järgmiste riikide tulemusi: Austria, Belgia, Bulgaaria, Hispaania, Itaalia, Kreeka, Läti, Madalmaad, Portugal, Prantsusmaa, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi Vabariik ja Ühendkuningriik.

([12]) Kvaliteedimärgiste mõju kohta energiateenuste turgudele on väga vähe empiirilisi kogemusi. Ülevaade eri riikides tehtud katsetest võtta kasutusele kas energiateenuste või energiateenuse osutajate kvaliteedimärgised on esitatud projekti „QualitEE“ riigipõhistes aruannetes: https://qualitee.eu/publications/business-cases-for-national-quality-assurance-schemes-for-energy-efficiency-services/.

([13]) Energiateenuste kvaliteedikriteeriumide välja töötamine võib põhineda mitmesuguste selliste ELi projektide nagu „QualitEE“ raames juba tehtud põhjalikule eeltööle, „Guidelines for European Technical Quality Criteria for Energy Efficiency Services“, märts 2020, https://qualitee.eu/publications/guidelines-of-european-quality-criteria/.

— **kulutõhusa kvaliteedi tagamise protsessi toetamine:** Väljaarenemata turgudel võivad kvaliteedi tagamise protsessi kulud saada turuosalistele takistuseks. Seetõttu on soovitatav, et osa neist kuludest kantaks vastavalt kohaldatavatele riigiabi eeskirjadele avalikest vahenditest või et kvaliteedi tagamise eest hoolitseks avalik-õiguslik asutus;

— avaliku sektori toetuse andmine, et suurendada kvaliteedi tagamise kava levikut turul, kasutades järgmisi meetmeid:

i) teadlikkuse tõstmise meetmete rakendamine koos artikli 29 lõike 1 kohaselt nõutava teabelevitamistegevusega;

ii) energiateenuse osutajatega seotud kvaliteedikriteeriumide kasutamine riiklike toetuskavade raames;

iii) kvaliteeditagamise kavade rakendamine riigihangetes ja avaliku sektori asutuste koolitamine, kuidas integreerida tehnilised kvaliteedikriteeriumid hanketingimustesse, ka artikli 29 lõigete 4 ja 5 rakendamise kontekstis, nagu on kirjeldatud käesolevate suuniste punktis 4.2.

4.2. **Kohustused, mis on seotud energiateenuste laialdasema ja parema kasutamisega avaliku sektori asutuste hulgas**

4.2.1. *Õigusraamistik*

Artikli 29 lõike 4 kohaselt edendavad liikmesriigid avaliku sektori asutuste omanduses olevate suurte hoonete (üle 750 m^2) renoveerimiseks energiatõhususe lepingute kasutamist ning, kui see on tehniliselt ja majanduslikult teostatav, tagavad selle ([14]). Seega peavad liikmesriigid tagama, et avaliku sektori asutused hindavad mitteeluhoonete kavandatud renoveerimisprojektide korral tulemuspõhiste energiateenuste teostatavust. Lisaks võivad liikmesriigid julgustada avaliku sektori asutusi kombineerima energiatõhususe lepinguid laiendatud energiateenustega, sealhulgas tarbimiskaja ja salvestamisega.

Lisaks nõutakse artikli 29 lõikes 5, mille sisu oli juba direktiivi 2012/27/EL osa, et liikmesriigid toetaksid avalikku sektorit energiateenuste pakkumuste vastuvõtmisel, esitades Eurostati suunistele ([15]) vastavad näidislepingud ning jagades teavet avalikus sektori rakendatud ja käimasolevate energiateenuste projektide kohta.

4.2.2. *Tulemuspõhiste energiateenuste kasutamise teostatavuse hindamine*

Artikli 29 lõike 4 rakendamine aitab saavutada artiklis 5 sätestatud avaliku sektori asutuste lõppenergia tarbimise vähendamise eesmärki ja direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 6 sätestatud kohustust renoveerida avaliku sektori asutuste hooned liginullenergiahoonete tasemele. See eeldab aga praegusest tegevusest kaugemale minemist valdkonnani, kus energiateenuse osutaja mudeli kasutamisel on vähe kogemusi (põhjalik renoveerimine, hoonete välispiirdega seotud tööd). Seetõttu peaksid artikli 29 sätted, kui neid kohapeal tõhusalt rakendatakse, hõlbustama seda riskantsemat ja keerukamat tegevuse arengut. Kui see on tehniliselt ja majanduslikult teostatav, tuleks kogu avaliku sektori hoonefondi renoveerimiseks kasutada tulemuspõhiseid energiateenuseid, näiteks energiatõhususe lepinguid. Mitteeluhoonete puhul oleks artikli 29 lõike 4 kohaselt nõutav teostatavusuuring eelistatav vahend, et eristada teostatavad ja mitteteostatavad projektid. Mitteeluhoonete suhtes energiatõhususe lepingute teostatavuse hindamise kohustusliku nõude kehtestamine on põhjendatud asjaoluga, et sellised hooned on avaliku sektori asutuste omanduses olevates hoonete hulgas valdavad, samas kui võimalus jätta sotsiaaleluruumid artikli 6 kohase renoveerimiskohustuse kohaldamisalast välja muudaks kohustusliku hindamise riiklike sotsiaaleluruumide suhtes faktiliselt mittekohaldatavaks.

([14]) Avalik-õiguslike asutuste mõiste üksikasjalik kirjeldus on esitatud artiklit 5 käsitlevas juhendis.
([15]) Eurostati juhend „The recording of energy performance contracts in government accounts“: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/1015035/7959867/Eurostat-Guidance-Note-Recording-Energy-Perform-Contracts-Gov-Accounts.pdf/.

4.2.3. *Suunised*

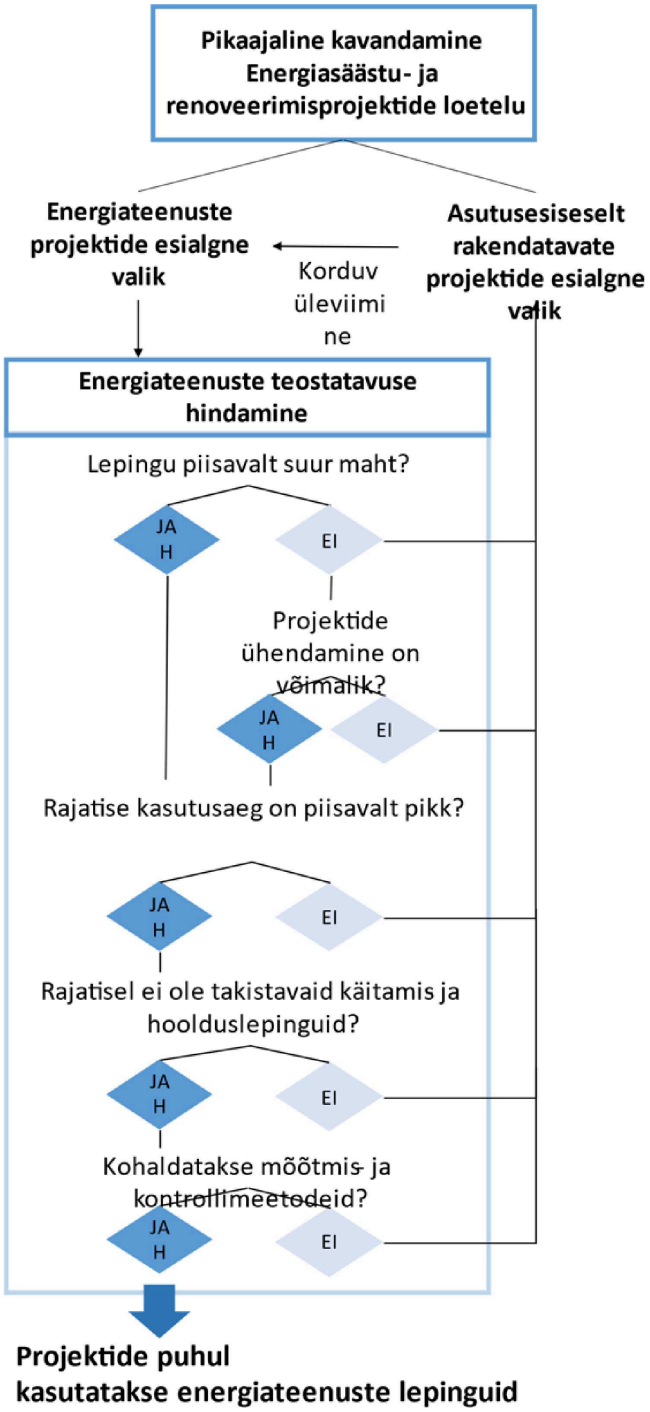
Tulemuspõhiste energiateenuste teostatavuse hindamise võiks lisada pikaajalise kavandamise vahenditesse, nagu süsinikuheite vähendamise või säästva energia kavad, mille kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused peavad koostama kooskõlas direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikega 6. Sellised kavad peaksid sisaldama avaliku sektori hoonete portfellianalüüsi ja renoveerimiskava, mis ei hõlma mitte ainult põhjalikku renoveerimist, vaid ka pidevat investeerimist remondi- ja parandustöödesse, kui see on üksikute hoonete puhul vajalik. Renoveerimiskava kohaldamisala peaks loomulikult olema suunatud poliitikaeesmärkide saavutamisele seoses energiasäästuga (direktiivi (EL) 2023/1791 artikkel 5), renoveerimismääraga (direktiivi (EL) 2023/1791 artikkel 6) ja heitkoguste vähendamisega. See tuleks integreerida ka riiklikesse hoonete renoveerimiskavadesse, nagu on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2024/1275 ([16]) artiklis 3 ja II lisas.

Joonisel 1 on näidatud, kuidas renoveerimiskava võiks olla tulemuspõhiste energiateenuste teostatavuse hindamise aluseks. Esimeses etapis võib avalik-õiguslik asutus soovida seda asutusesiseselt rakendada tavapärase teenuste ja tööde lepingu kaudu, mis eeldab piisavaid rahalisi vahendeid ja asutuse personali kasutamist . Paljude avaliku sektori asutuste jaoks on aga probleemiks töötajate puudus, organisatsioonilised kitsaskohad ja rahalised piirangud, mistõttu on neil üldiselt keeruline (või isegi võimatu) kõik renoveerimisprojektid oma vahenditega ellu viia. Selles kontekstis ei ole töötajad mitte ainult planeerimisosakonna eksperdid, vaid ka hoonete optimaalse käitamise ja hooldamisega tegelevad eksperdid, et saavutada kavandatud energiasääst praktikas.

([16]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. aprilli 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1275 hoonete energiatõhususe kohta (ELT L, 2024/1275, 8.5.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1275/oj).

Joonis 1

Pikaajalisel renoveerimiskaval põhinevate tulemuspõhiste energiateenuste projektide teostatavuse hindamine



Energiatõhususe lepingute teostatavuse hindamisel tuleks kaaluda järgmisi aspekte:

— hoone näitajad ja eelkõige selle energiatarbimine (ja kasvuhoonegaaside heite tase, kui energiatõhususe leping peaks neid hõlmama) ja energiavarustuse tingimused (nt elektriostuleping, kui see on olemas). Võimalik energiasääst peaks olema piisav, et leping oleks majanduslikult elujõuline ja investeeringud põhjendatud;

— renoveerimise näitajad (eesmärgid, vajadused, eelarvepiirangud, ajakava) ja eelkõige juhul, kui renoveerimine on algselt kavandatud ilma energiasäästumeetmeteta (näiteks fassaadi värvimine), kuna selline renoveerimine annab võimaluse suurendada hoone energiatõhusust (näiteks parandada soojusisolatsiooni);

— asjaomase (asutusevälise või -sisese) isiku määramine teostatavuse hindamiseks.

Üldiselt on olukorrad, mis välistaksid energiatõhususe lepingu kasutamise täielikult, harvad ja need on peamiselt tingitud menetluslikest tõketest, näiteks hankemenetluste puhul (siiski tuleks sellised tõkked järk-järgult kõrvaldada direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 29 lõike 6 punkti b alusel), või turu ebaküpsusest, mistõttu hankemenetlus või projektikonkurss ebaõnnestub, kuna energiatõhususe lepingu pakkujaid turul ei ole. Energiatõhususe lepingu kasutamist võivad siiski takistada ka projekti keerukus ja pikk tasuvusaeg (näiteks, kui hoonet renoveeritakse põhjalikult liginullenergiahoone tasemele).

Energiatõhususe lepingu osutajate hankemenetlust kõrvale jätmine, millest turuosalised on sageli teatanud, seisneb selles, et hankedokumentides ei esitata piisavalt teavet, mis võimaldaks pakkujatel pakkumusi esitada. Energiatõhususe lepingu väljatöötamine nõuab asjaomase hoone ja selle energiakasutuse põhjalikku analüüsi. Seega peaks hankedokumentide ettevalmistamiseks, välisekspertide kasutamiseks või ühisostude tegemiseks (näiteks kesksete hankijate kasutamine) olema piisavalt aega ja ekspertidest töötajaid.

Isegi kui puuduvad ranged tehnilised või majanduslikud välistamiskriteeriumid energiatõhususe lepingu kasutamiseks üldkasutatavate hoonete renoveerimisel, võiks teostatavuse hindamine hõlmata eelkõige järgmisi suunavaid küsimusi:

— **kas renoveerimisprojekt on piisavalt mahukas?** Tulemuspõhised energiateenused nõuavad teatavat minimaalset lepingulist väärtust või suurt absoluutset energiasäästu, et kulude kokkuhoid kataks kõik kulud, sealhulgas tehingukulud. ([17]) kuna energiateenuse osutajad ei pea eeldatavast tulust katma mitte ainult projekti maksumust, vaid ka hanke- ja muid tehingukulusid;

— **kas on võimalik ühendada renoveerimisprojekte, mida algselt hinnati mahult liiga väikeseks?** Väikeste eraldiseisvate renoveerimistööde ühendamise korral võivad need muutuda atraktiivseks tulemuspõhiste energiateenuste projektide seisukohast. Projektide ühendamine on üldiselt lihtsam, kui hooned või rajatised kuuluvad samale omanikule, kui need asuvad vahetus läheduses ja kui kasutusstruktuur on sarnane (näiteks koolid);

— **kas eeldatakse, et avalik-õiguslik asutus kasutab hoonet või rajatist kogu lepingu kavandatud kestuse jooksul?** Energiatõhususe leping on energiateenuse osutaja poolt mitme aasta ([18]) jooksul osutatav teenus, mis on seotud ühe või mitme hoone või rajatisega, ning sageli on tarbija jaoks lepingu enneaegne lõpetamine ebasoodne;

— **kas hoone kehtiv käitamis- ja hooldusleping võib saada takistuseks?** Energiatõhususe lepingute puhul on hoonesüsteemide käitamine ja hooldus tavaliselt osa teenuste paketist ja see toimub energiateenuse osutajate vastutusel. Kui teise teenuseosutajaga on sõlmitud pikaajaline käitamis- ja hooldusleping, mida ei saa lõpetada, on kogemused näidanud, et kahe teenuseosutaja vaheliste selgete piiride kindlaksmääramine oleks väga keeruline, mis võib energiateenuste projekti elluviimist oluliselt raskendada;

([17]) Tulemuspõhiste energiateenuste puhul täpne lepinguline miinimumväärtus puudub. Konkreetselt energiatõhususe lepingute puhul räägitakse mõnikord miinimumvahemikust 300 000 – 500 000 eurot. Lepinguline väärtus on energiateenuse osutajale kogu lepinguperioodi jooksul makstavate tasude kogusumma, mis sõltub seega ühelt poolt iga-aastase makse summast ja teiselt poolt lepingu kestusest. Teataval määral saab lepingu miinimummaksumuse tuletada kliendi praegusest energia koguarvest, mille puhul on korduvalt nimetatud vähemalt 200 000 – 300 000 euro suurust summat.

([18]) Tüüpilised lepingutingimused näevad ette 7–15 aastat. Üksikjuhtudel on aga ellu viidud projekte, mille lepingutingimused on märkimisväärselt pikemad (kuni 30 aastat), eelkõige seoses põhjaliku renoveerimise projektidega.

— **kas mõõtmis- ja kontrollimeetodid on kättesaadavad ja kas neid saaks kohaldada mõistlike kuludega?** Tulemuspõhised energiateenused nõuavad märkimisväärseid jõupingutusi, et mõõta või hinnata tulemuslikkust ([19]) mõõtmis- ja kontrollimeetodite abil, kuna tasu sõltub mõõdetud tulemustest. Mõõtmis- ja kontrollikulud peaksid olema proportsionaalsed projekti saavutatava kulude kokkuhoiu või muude tuludega ([20]).

Lisaks eespool punktides a–e nimetatud teostatavusega seotud küsimustele, mis on enamikul juhtudel olulised tulemuspõhise energiateenuse rakendamiseks, on veel mõned **piiravad tegurid**. Need tegurid ei muuda tulemuspõhise energiateenuse projekti elluviimist põhimõtteliselt võimatuks, kuid neid tuleb arvesse võtta. Neid ei tohiks kasutada välistamiskriteeriumidena teostatavuse hindamisel, kuid neid võib kasutada lisaparameetritena üldise olukorra realistlikuks hindamiseks. Kõige olulisemad piiravad tegurid on järgmised:

— **põhjalik renoveerimine:** tulemuspõhise energiateenuse osana on seni põhjalikku renoveerimist kasutatud vaid mõne projekti puhul. Seda võib seletada asjaoluga, et suuremad investeerimiskulud nõuavad tavaliselt pikemat kui 15-aastast lepinguperioodi. Lisaks kombineeritakse põhjaliku renoveerimise projekte sageli investeerimistoetustega ning investeerimistoetusi võib tulemuspõhiste energiateenuste projektide puhul olla keerulisem saada kui projektide asutusesisese rakendamise puhul ([21]). Selle takistuse ületamiseks võivad huvitavaks võimaluseks olla rahastamismehhanismid, mis võimaldavad kombineerida avaliku sektori toetusi erasektori rahastamisega, eelkõige selleks, et katta pikaajalise täitmisgarantiiga lepingu lisariski, mida erasektor ei pruugi olla valmis katma. Ühtekuuluvuspoliitika raames on võimalik kombineerida toetusi ja rahastamisvahendeid, et toetada energiatõhususe lepingute kasutamist põhjalikuks renoveerimiseks. Platvormi „fi-compass“ teabeleht, milles käsitletakse energiatõhususe projektide rakendamist energiatõhususe lepingute kaudu ERFi rahastamisvahendite abil Poolas, ([22]) on suures osas kohaldatav ka teistes liikmesriikides ja on asjakohane eri hoonetüüpide, sealhulgas üldkasutatavate või ärieesmärgil kasutatavate hoonete või kortermajade puhul;

— **vastavus Eurostati juhendile** ([23])**:** kui tulemuspõhine energiateenuste projekt ei vasta nõuetele, mis on esitatud Eurostati juhendis energiatõhususe lepingute kajastamise kohta valitsemissektori arvepidamises, võib projekt siiski olla sobiv, kuid kaob eelis, et investeering ei suurenda üldse või suurendab osaliselt valitsemissektori võlga ja eelarvepuudujääki ([24]).

Teostatavuse hindamise eesmärk peaks olema välja selgitada juhud, mil esialgsed tehnilised tingimused või institutsioon ülesehitus muudavad tulemuspõhise energiateenuse projekti rakendamise majanduslikult ebasoodsaks. Renoveerimisprojekte, mis ei läbi teostatavuse hindamist, tuleks ellu viia asutusesiseselt, nimelt kasutades traditsioonilist ehituslepingu või renoveerimistööde hanget. Projektid, mis olid algselt ette nähtud asutusesiseseks rakendamiseks, võib nüüd omakorda ellu viia tulemuspõhiseid energiateenuseid kasutades. Teostatavuse hindamise läbinud renoveerimisprojektide puhul – nimelt projektid, mis on piisavalt suured, kas eraldiseisvatena või projektide kogumina, mille kavandatud kasutusaeg on piisav, mille puhul puuduvad kehtivad takistavad käitamis- ja hooldusleping ud ning mille puhul saab kohaldada väljakujunenud mõõtmis- ja kontrollimeetodeid – peaks avaliku sektori asutus valmistama ette asjakohase energiateenuse

([19]) Energiatõhususe lepingute puhul on kõige olulisem tulemuslikkuse kriteerium saavutatud energiasääst.

([20]) On mitu näidet, kus olemasolevaid mõõtmis- ja kontrollimeetodeid võib olla raske kohaldada või võrreldes lepingu kogumaksumusega on see on väga kulukas, nt renoveerimisprojektid väga keerulistes hoonetes (nt haiglates) või selliste projektide puhul, mille kasutamine pärast renoveerimist erineb oluliselt renoveerimiseelsest kasutusest. Sellise hindamise puhul üldreegel siiski puudub, seega peaks juhtumipõhise hindamise läbi viima kvalifitseeritud ekspert.

([21]) Siiski on mitu näidet selle kohta, kuidas on põhjalikuks renoveerimiseks kohaldatud tulemuspõhiseid energiateenuseid, kusjuures mõnel juhul on kaasatud ka investeeringutoetusi (vrd REFINE-projekt, lõpparuanne, juuni 2023, lk 29 ja järgnevad, https://refineproject.eu/refine-publications/).

([22]) „Implementing Energy Efficiency projects via Energy Performance Contracting with support from ERDF financial instruments in Poland“, https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/EPC_ERDF_Factsheet_RTW.pdf/.

([23]) Eurostati juhend, http://ec.europa.eu/eurostat/documents/1015035/7959867/Eurostat-Guidance-Note-Recording-Energy-Perform-Contracts-Gov-Accounts.pdf/.

([24]) Eurostati juhendi asjakohasust on üksikasjalikumalt kirjeldatud punktis 4.2.3, kus viidatakse ka kõige olulisematele allikatele.

projekti ja hankima selle kooskõlas kohaldatavate riigihanke-eeskirjadega ([25]). Kui hange ei saa energiateenuse osutajatelt rahuldavaid pakkumusi, võib energiateenus olla tehniliselt ja majanduslikult teostamatu. Rahuldavate pakkumuste mittesaamise põhjuseks võib siiski olla ka see, et energiateenuse projekti ulatus oli kavandatud sobimatul viisil või et potentsiaalsetel energiateenuse osutajatel ei olnud asjaomases piirkonnas või teataval ajal piisavat võimekust. Selle riski maandamiseks peavad liikmesriigid tegema ettepaneku näidislepingute kohta vastavalt artikli 29 lõike 5 punktile a ning neil soovitatakse kohandada hankemenetlusi, et suurendada pakkumismenetluste edukust.

4.3. **Energiatõhususe lepingute näidislepingud**

4.3.1. *Õigusraamistik*

Artikli 29 lõike 5 punkti a kohaselt peavad liikmesriigid esitama näidislepingud energiatõhususe lepingute sõlmimiseks avalikus sektoris. Lisaks asjakohastele standarditele ja olemasolevatele hankesuunistele tuleb näidislepingute puhul eelkõige arvesse võtta Eurostati juhendit energiatõhususe lepingute kajastamise kohta valitsemissektori arvepidamises ([26]).

4.3.2. *Suunised*

Eurostati juhendis energiatõhususe lepingute kajastamise kohta valitsemissektori arvepidamises selgitatakse, kuidas tuleks energiatõhususe lepingute suhtes kohaldada Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemi (ESA 2010) ([27]) eeskirju. See annab avaliku sektori asutustele võimaluse teha energiatõhususe investeeringuid, kasutades erasektori tehnoloogiat, oskusteavet ja rahalisi vahendeid, ilma et see avaldaks negatiivset mõju avaliku sektori arvepidamisele. Selleks loetletakse tingimused, mille alusel saab energiatõhususe lepinguid valitsemissektori bilansi väliselt kajastada. Kõige olulisemad tingimused on järgmised:

— energiateenuse osutaja peaks kandma enamiku riskidest ja saama hüvesid, mis on seotud energiatõhususe lepingu kohaste varade kasutamisega ning eelkõige tulemuslikkuse, hoolduse ja renoveerimise riskidega, nii et alusvara majanduslik omandiõigus jääb energiateenuse osutajale;

— valitsemissektori bilansiväliselt võib kajastada ainult kapitaliinvesteeringud, mis toovad kaasa energiasäästu ja piiratud ulatuses taastuvenergia tootmise.

— kapitaliinvesteeringut tuleks täielikult tasakaalustada energiasäästuga, mis on rangelt seotud energiatõhususe suurenemisega, samas kui muud säästu (näiteks personalikulude kokkuhoid) ei tohiks arvesse võtta.

Üldiselt on Eurostati juhendil positiivne mõju energiatõhususe lepingute ajakohastamisele avalikus sektoris, sest see võimaldab kajastada mõned energiateenuse osutaja projektid avaliku sektori raamatupidamisarvestuses bilansiväliselt. Mõned eespool loetletud tingimused võivad siiski piirata võimalust kajastada avaliku sektori investeeringuid valitsemissektori bilansi väliselt. Eelkõige põhjaliku renoveerimise projektide puhul ei ole tingimusi lihtne täita energiatõhususe lepingu üsna pika kestuse tõttu. Kapitaliinvesteeringu ja säästude võrdluse arvutamisel võib kapitaliinvesteeringust maha arvata rahalised vahendid, mis saadakse Euroopa programmidest ja investeeringutest, nt ERF või taaste- ja vastupidavusrahastu. Seda takistust aitaks ületada Eurostati juhendile vastavate näidislepingute väljatöötamine energiatõhususe lepingute kasutamiseks avalikus sektoris.

Eurostati juhendile vastavate näidislepingute väljatöötamisel ja esitamisel soovitatakse liikmesriikidel pöörata erilist tähelepanu järgmistele Eurostati ja EIP juhendis ([28]) sätestatud aspektidele:

([25]) Suunised energiateenuste projektide riigihangeteks on koostatud mitme ELi projekti raames, näiteks QualitEE-projekt, „Procurement handbook for energy efficiency services“, november 2019: https://qualitee.eu/publications/procurement-handbook-for-energy-efficiency-services/.

([26]) Eurostati juhend, http://ec.europa.eu/eurostat/documents/1015035/7959867/Eurostat-Guidance-Note-Recording-Energy-Perform-Contracts-Gov-Accounts.pdf/.

([27]) Euroopa arvepidamise süsteem – ESA 2010: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/ks-02-13-269.

([28]) Euroopa investeerimisnõustamise keskus (koostöös Eurostatiga), „A Guide to the Statistical Treatment of Energy Performance Contracts“, mai 2018.

— **riiklikud statistikaametid** peaksid olema otseselt kaasatud näidislepingute väljatöötamisse, kuna nemad vastutavad Eurostatile avaliku sektori raamatupidamisaruannete esitamise eest. On oluline, et riiklike statistikaametite vastutavad isikud oleksid hästi informeeritud energiatõhususe lepingute ja muude tulemuspõhiste energiateenuste peamistest näitajatest ja praktilisest rakendamisest;

— näidislepingus tuleks **optimaalselt ära kasutada Eurostati juhendiga võimaldatavat paindlikkust**, et lepingut saaks võimalikult ulatuslikult praktiliselt kohaldada. Eelkõige tuleb tegeleda järgmiste küsimustega. hooldust ja remonti käsitlevate lepingutingimuste väljatöötamine, millega kantakse investeerimisrisk üle energiateenuse osutajale, kuid mis ei mõjuta põhjendamatult projekti majanduslikku elujõulisust lisakulude näol; pikaajaliste lepingute võimaldamine põhjaliku renoveerimise refinantseerimiseks energiasäästust; võimalus kombineerida energiateenuste projekti avalike toetustega, näiteks toetuste või rahastamisvahendite ([29]) vormis, kooskõlas kohaldatavate riigiabi eeskirjadega;

— **näidisleping ei peaks tingimata olema täielikult koostatud leping**; pigem peaks see hõlmama lepingu nende elementide sõnastamist, mis on olulised energiatõhususe lepingutesse tehtud investeeringute bilansivälise või bilansilise arvestuse kontekstis, samas kui muud osad võivad jääda paindlikuks.

4.4. **Energiatõhususe lepingute kombineerimine laiendatud energiateenustega**

4.4.1. *Õigusraamistik*

Artikli 29 lõike 4 teises lõigus on sätestatud, et liikmesriigid võivad innustada avaliku sektori asutusi kombineerima energiatõhususe lepinguid laiendatud energiateenustega, sealhulgas tarbimiskaja ja salvestamisega.

See säte kutsub liikmesriike üles julgustama avaliku sektori asutusi soodustama turu arengut nõudluse paindlikkuse elementide kombineerimise suunas, näiteks tarbimiskaja teenuste kombineerimine energiateenuste projektidega.

4.4.2. *Suunised*

Üks võimalus artikli 29 lõike 4 teise lõigu rakendamiseks oleks luua energiateenuste avalikes hangetes pakkumuste valikuliste esitamise võimalus, andes seega pakkujatele võimaluse lõimida tarbimiskaja teenused oma pakkumustesse.

Sel viisil aitaksid energiateenuste projektid kaasa mitte ainult energiatõhususe suurendamisele, vaid ka elektrisüsteemi tõhustamisele, mis võimaldaks nõudluse poole paindlikkuse suurendamise kaudu paremini integreerida elektri tootmist taastuvatest energiaallikatest. See tooks ka täiendavaid tuluvooge teenuseosutajatele, võimaldaks arendada välja nõudluse poole paindlikkuse turge ning tooks laiemat kasu avalikule sektorile ja ühiskonnale laiemalt, sealhulgas kohalikele kogukondadele ([30]). Mitmesugustes liidu rahastatud projektides on seda arengusuunda uuritud ning nende tulemusi ja järeldusi võiks selle sätte rakendamisel arvesse võtta ([31]).

([29]) Kaks näidet võimalike lähenemisviiside kohta: Eurostati andmetel peab energiateenuse osutajale makstav tasu bilansivälisel kajastamisel sõltuma saavutatud energiasäästust ja seega olema paindlik. See ei tähenda siiski, et tasu jagamine fikseeritud investeeringukulude osaks ja paindlikuks tegevuskulude osaks oleks võimatu, kui samal ajal on tagatud, et energiateenuse osutaja hüvitab kliendile täielikult tulemuslikkuse puudujäägi, sest sel viisil on endiselt tagatud, et majanduslik omandiõigus antakse üle energiateenuse osutajale. Nõue, et investeeringute pikaajalise hoolduse ja remondi peab tegema energiateenuse osutaja, tagab ka majandusliku omandiõiguse täieliku ülemineku. See ei välista siiski, et osa seonduvatest kuludest hüvitatakse tasu fikseeritud investeeringukulude osa raames.

([30]) Saviuc, I., Lopez, C., Puskas, A., Rollert, K. ja Bertoldi, P., 2022: „Explicit Demand Response for small end-users and independent aggregators“, EUR 31190 EN, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, ISBN 978–92–76–55850–7, doi:10.2760/625919, JRC129745.

([31]) Näited programmist LIFE rahastatud projektide kohta: INEXXs (Innovatiivsed energiatõhususe teenuste mudelid sektorite integreerimiseks plokiahela kaudu – varajase kontseptsiooni väljatöötamine virtuaalsete elektrijaamade ühendamiseks energiateenuse osutaja teenustega); BungEES (arukate energiatõhususe teenuste integreeritud paketi väljatöötamine).

5. REGULATIIVSETE JA MITTEREGULATIIVSETE TÕKETE KÕRVALDAMISEGA SEOTUD KOHUSTUSED

5.1. Õigusraamistik

Artikli 29 lõike 6 punkti b kohaselt peavad liikmesriigid toetama energiateenuste turgude nõuetekohast toimimist, kõrvaldades regulatiivsed ja mitteregulatiivsed tõkked. Lisaks tagavad liikmesriigid artikli 29 lõike 8 kohaselt, et energiatarnijad, jaotusvõrguettevõtjad ja energia jaemüügiettevõtjad hoiduvad igasugusest tegevusest, mis takistab energiateenuste osutamist.

5.2. Suunised

Energiateenuste turgude positiivset arengut takistavate tõkete paremaks mõistmiseks soovitatakse tungivalt, et liikmesriigid viiksid läbi põhjaliku turuanalüüsi, millesse oleksid kaasatud eri turusegmentidest pärit sidusrühmad, sealhulgas energiatarbijad (avalik-õiguslikud, eraõiguslikud, VKEd, elamumajandus jne), energiateenuse osutajad, finantseerimisasutused ja turukorraldajad. See analüüs annaks tugeva aluse kõige asjakohasemate ja kasulikumate poliitikavahendite väljatöötamiseks energiateenuste turgude tugevdamiseks ([32]).

6. PLANEERIMIS- JA ARUANDLUSNÕUDED

6.1. Lõimitud riikliku energia- ja kliimakava ajakohastamist käsitlevad kohaldatavad sätted

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/1999 ([33]) artikli 14 lõike 2 kohaselt peavad liikmesriigid esitama 30. juuniks 2024 ning seejärel 1. jaanuariks 2034 ja iga kümne aasta tagant oma kõige viimati esitatud lõimitud **riikliku energia- ja kliimakava** ajakohastatud versiooni. Kõnealuse määruse artikli 14 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid aasta enne artikli 14 lõikes 2 sätestatud tähtaega esitama riikliku energia- ja kliimakava ajakohastatud versiooni kavandi.

Energiateenuste kavandamise nõuetele on osutatud määruse (EL) 2018/1999 I lisa 1. osa A jao punkti 3.2 alapunktis iii. Asjakohane teave, mis tuleb lisada riiklikku energia- ja kliimakavva seoses direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 29 rakendamisega, peaks sisaldama avaliku sektori energiateenuste edendamise poliitika ja meetmete kirjeldust ning meetmeid, millega kõrvaldatakse regulatiivsed ja muud tõkked, mis takistavad energiatõhususe lepingute ja muude energiatõhususe teenuste mudelite kasutuselevõttu.

6.2. Eduaruanded

6.2.1. *Õigusraamistik*

Energiateenuste edendamise poliitikasuundade ja meetmete aruandlusnõuded on esitatud määruse (EL) 2018/1999 artikli 21 punkti b alapunktis 5 ning IX lisa 2. osa punktides a ja k.

Määruse (EL) 2018/1999 artikli 21 punkti b alapunkti 5 kohaselt peavad liikmesriigid lisama lõimitud riiklikesse energia- ja kliimaalastesse eduaruannetesse poliitikasuunad ja meetmed energiateenuste edendamiseks avalikus sektoris ning meetmed poliitikasuunad ja meetmed energiateenuste edendamiseks avalikus sektoris ning meetmed, millega kõrvaldatakse energiatõhususlepingute ja muude energiatõhususteenuste mudelite kasutamist takistavad regulatiivsed ja mitteregulatiivsed tõkked.

([32]) ELi viimane hinnang energiatõhususe lepingute turgude kohta liikmesriikides näitab väga heterogeenset pilti kõige olulisematest turulepääsu tõketest ning on toonud esile ka Euroopa energiateenuste turgude mõne üsna üllatava tõkke. Näiteks on energiateenuste osutamise peamiste takistustena täheldatud toetuskavasid, kui need ei ole nõuetekohaselt kavandatud. Eelkõige on sellest teatatud seoses taaste- ja vastupidavuskava toetuste kasutamisega, mille puhul toetuste üha suurem kättesaadavus konkureerib energiatõhususe lepingutega, vt Moles-Grueso, S., Bertoldi, P. ja Boza-Kiss, B., „Energy Performance Contract in the EU – 2020–2021“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2023, doi:10.2760/751957, JRC133984.

([33]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ, 2009/31/EÜ, 2009/73/EÜ, 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ning nõukogu direktiive 2009/119/EÜ ja (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013 (ELT L 328, 21.12.2018, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2018/1999/oj).

6.2.2. *Suunised*

Vastavalt määruse (EL) 2018/1999 IX lisa 2. osa punktidele a ja k ning koostoimes direktiivi (EL) 2023/1791 artikliga 29 peaks artikli 29 rakendamisega seotud riiklikes energia- ja kliimaalastes eduaruannetes esitatav asjakohane teave sisaldama järgmisi elemente:

— poliitikameetmed energiateenuste turgude üldise läbipaistvuse suurendamiseks vastavalt direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 29 lõigetele 1, 3 ja 6, eelkõige link veebisaidile, kus on esitatud kvalifitseeritud või sertifitseeritud energiateenuse osutajate loetelu või liides ning nende kvalifikatsioonid või sertifikaadid kooskõlas kõnealuse direktiivi artikliga 28;

— kvaliteedimärgiste kättesaadavus [direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 29 lõige 2] ja nende tegelik kasutamine energiateenuse osutajate poolt (märgist omavate teenuseosutajate arv);

— selliste näidislepingute kättesaadavus avaliku sektori asutustele, mis vastavad Eurostati juhendile energiatõhususe lepingute valitsemissektori arvepidamises kajastamise kohta, ning näidislepingute näited (või koht, kus need on avalikult kättesaadavad);

— rakendatud ja käimasolevate tulemuspõhiste energiateenuste projektide avalik andmebaas ning avaliku sektori valitud heade tavade näited. Lisaks võiks lisada erasektori heade tavade näiteid, kui asjakohane teave on kättesaadav või seda on lihtne koguda;

— poliitikameetmed, mis on võetud, et tagada avaliku sektori asutuste renoveerimisprojektide korral tulemuspõhiste energiateenuste teostatavuse hindamine.

Lisaks võiks aruandlus sisaldada järgmist teavet:

— muud võetud meetmed, kui see on asjakohane, näiteks seoses regulatiivsete või mitteregulatiivsete tõkete kõrvaldamisega või kui liikmesriik on kasutanud oma kaalutlusõigust vastavalt direktiivi (EL) 2023/1791 artiklile 29;

— energiateenuste turu arenguga seotud üldnäitajad, nagu (aktiivsete) energiateenuse osutajate arv, lepingute koguväärtus iga aasta kohta jne.